

תמצית חוות הדעת המשפטית – הקואליציה לשבת שוויון

1. ביום 29.12.2013 החתימה חברת גינדי אחזקות ייזום 2009 בע"מ את חברת ברדה הנריס ובניו בע"מ על חוזה שכירות לגבי מושכר מס' 23 במתחם שרונה להפעלת סניף של רשת הנריס במקום. לפי סעיף 14.3 לחוזה השכירות, יש לפתוח ולהפעיל את העסק בשבת ובמועדי ישראל. האם נכונה טענת ב"כ גינדי כי "אי-פתיחת המושכר לקהל בשעות הנקובות בחוזה השכירות מהווה הפרה יסודית של חוזה השכירות על כל המשתמע מכך וככל שההפרה לא תתוקן במייד מרשתנו רואה עצמה חופשיה לנקוט במלוא הסעדים המוקנים לה להיפרע מלוא סעדיה ונזקיה הנגרמים לה עקב מחדלי מרשתך"?
 3. ברור שעיקרון יסודי הוא כי "חוזים יש לקיים", אבל נראה כי בנסיבות העניין חברת גינדי מנועה מלטעון להפרתו היסודית של חוזה שבטל מעיקרו – בשל היותו בלתי חוקי, הסותר את תקנת הציבור (סעיף 30 לחוק החוזים) – בנוגע להטלת קנסות בשל אי-הפעלת העסק ביום המנוחה השבועי הלאומי בישראל.
 4. בית המשפט העליון הבהיר כי המטרה העיקרית מאחורי הוראות החוק בסוגיית החוזה הפסול היא כאמור שלא יהא חוטא נשכר. חוזה בלתי חוקי ביחס לתוכנו ומבחינת מטרתו הוא הסכם הכולל התחייבות לביצוע מעשה שהדין אוסר על ביצועו.
 5. אילו הוראות חוק סותר לכאורה סעיף 14.3 להסכם השכירות בין חברת גינדי להנריס? נראה כי סעיף 14.3 בהסכם שנכרת בין הצדדים – אינו ראוי לאכיפה, כי הוא מנוגד במהותו לתקנת הציבור בשורה של חוקים קיימים, שמחייבים באופן שוויוני את כולם:
- א. פקודת סדרי השלטון – במשפט הישראלי זוכה יום המנוחה השבועי למעמד מוגן, הנובע הן מחשיבות המנוחה השבועית והן מחשיבות הפסקת העבודה במשך יום מיוחד בשבוע. כך, בדבר החקיקה הראשון והסמלי שחוקק עם קום מדינת ישראל, נקבעה בסעיף 18(א) לפקודת סדרי שלטון ומשפט, התש"ח-1948, ההוראה בדבר קביעת השבת כיום המנוחה הלאומי הרשמי במדינת ישראל. הסעיף העוסק בשבת אף הוחל רטרואקטיבית לשעת ההכרזה על המדינה, כדי לשוות לו ערך סמלי – קביעת השבת כיום המנוחה הרשמי היתה לחוק הראשון שהתקבל במדינת ישראל.
- בית הדין הארצי לעבודה הבהיר כי את המונח "שבת" שבסעיף 18 הנ"ל, יש לפרש כמשמעותו על-פי המסורת היהודית, היינו מכניסת השבת בעת שקיעת החמה בערבו של יום שישי ועד צאתה בצאת הכוכבים בערבו של יום השבת.
- ב. חוק שעות עבודה ומנוחה – המקור השני למנוחה שבועית מצוי בהוראותיו של סעיף 7 לחוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, שעוסק ב"שעות המנוחה השבועית" שיש לתת לכל עובד בישראל, הכוללות את יום השבת לגבי מי שמוצאו יהודי. חוק שעות עבודה ומנוחה מהווה אבן יסוד בחקיקת המגן הישראלית. ההוראה שבחוק מגבילה את חופש העיסוק, אך היא מגשימה את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, והוראותיה עומדות במבחני פסקת ההגבלה שבחוק יסוד: חופש העיסוק.
- על פי הלכה פסוקה, הן של בית המשפט העליון והן של בית הדין הארצי לעבודה, בקביעת יום מנוחה שבועי משולבות שתי מטרות (תכליות):

(א) האחת, המטרה החברתית-הסוציאלית, קרי המנוחה ממלאכה הדרושה הן לבריאותו של העובד והן למלא את הצורך בפנאי לשהות עם בני משפחה או בחברת ידידים, ולהתפנות לנופש ולבידור לפי בחירתו והעדפותיו. כן נועדה קביעת יום המנוחה להגן על בריאותו של העובד ולהבטיח תנאי עבודה הוגנים.

(ב) המטרה השנייה שביסוד המנוחה השבועית היא המטרה הדתית, קרי הערך הדתי והתרבותי המצוי באיסור המלאכה בשבת, אשר נקבעה חוקתית ב"עשרת הדיברות" שבספרי שמות ודברים. יום השבת, לגבי יהודי, נקבע אפוא משום שיש בשמירת השבת משום קניין לאומי של העם היהודי, שיש לשמור עליו במדינת ישראל.

יצוין כי לא ידוע על מתן היתר כלשהו על ידי שר הכלכלה להעסקת עובדים בימי מנוחה שבועית בענף מתחמי השופינג והקניונים למיניהם.

ג. חוק העזר העירוני – מקור משפטי נוסף לאיסור העבודה בשבת הוא החוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 40), התשנ"א-1990 (הידוע יותר בכינוי "חוק ההסמכה"), המעניק לעיריות את הסמכות החוקית להגביל את זמני הפתיחה והסגירה של בתי העסק והמסחר בתחומה. הפעילות העסקית במתחם שרונה בתל אביב מנוגד להוראות חוק העזר לתל-אביב – יפו (פתיחתן וסגירתן של חנויות), התש"ס-1980, ומעולם לא ניתן היתר משר פנים מכהן לבקשות של עיריית תל אביב לשנות את חוק העזר העירוני בסוגיה זו. וזאת, לאחר ביקורת נוקבת שהעבירו שלושה שופטי בית המשפט העליון בפרשת ברמר על הישראלבלוף של העירייה במחדליה לאכיפת חוק העזר על העבריינים שמפעילים עסקים בשבת.

בימים אלה, אף תלויה ועומדת עתירה לבג"ץ בנושא (בג"ץ 6322/14 התאחדות הסוחרים והעצמאים הכללית נ' שר הפנים), במסגרתה צפוי להגיש שר הפנים סילבן שלום או שר שיחליפו את עמדתו העקרונית לבג"ץ, בתוך 100 ימים, מיום הדיון שנערך ביום 6.7.2015.

6. הנה כי כן, ניתן ללמוד כי הזכות למנוחה שבועית מעוגנת בשורה של חוקים ומקורות משפט, והיא באה לשרת שורה של תכליות: מטרה סוציאלית ומטרה דתית. לפיכך, המסקנה המתבקשת היא שהסכם השכירות בין גינדי להנריס בטל ומבוטל מעיקרו (void) או ב"בטלות יחסית" של הסעיף הפסול, ואין כל מקום לאכיפת סעיף 14.3 בחוזה הפסול שנכרת בין חברת גינדי ובין בעלי עסקים שלא מעוניינים לפתוח את העסק שלהם בשבת ולהשתעבד לו גם ביום המנוחה השבועי הלאומי.

7. יצוין כי אף חברת גינדי אחזקות מודעת לסטאטוס המשפטי המתואר לעיל, כפי שניתן ללמוד מתגובותיה לכלי התקשורת עם פרוץ הפרשה:

(א) בעקבות הסערה הגיב סמנכ"ל שרונה מרקט', רפי פינקלשטיין, ואמר כי "אנו מכבדים את החוק, מכבדים את השבת ומכבדים את האנשים". נפעל לפי מה שצריך. נטפל בנושא בצינורות המקובלים" (nrg, 26.8.2015);

(ב) "מתוך אחריות ציבורית החליטה ההנהלה לבטל את הקנס, ולפנות לרשויות המשפטיות הרלוונטיות לצורך בירור ההפרה", אמרו בהנהלת מתחם "שרונה מרקט" (קובי רוזן, ב"שרונה" התקפלו: יבוטל הקנס לשומרי שבת, כיכר השבת, 26.8.2015).